

JOSEP SOLER
10 de març de 1994

Frederic Marés i Deulovol (1893-1991)

Vull fer primer un aclariment sobre la manera de pronunciar el cognom de l'anterior president de la nostra Acadèmia que avui recordem. Encara que l'accentuació correcta sigui amb accent greu i que per tant s'hauria de pronunciar Marès, per respecte a com ell volia, jo ho faré com si portés accent agut. Aquesta volgudament in-correcta pronunciació de la lletra E, que facilita la castellanització, em sembla significativa.

Al commemorar els cent anys del naixement de Frederic Marés i Deulovol, no podem deixar de pensar en el que ha succeït en el segle durant el qual ell n'ha sigut testimoni i protagonista. Aquest intens i curt segle que comença de fet amb la guerra del 14 i se'ns acaba, precipitadament, amb la dissolució de l'U.R.S.S.

Frederic Marés, que el 16 d'agost va fer dos anys que ens va deixar, ens unia, com a deixeble de l'escultor Eusebi Arnau, amb el llunyà Modernisme. L'altra personalitat que fins fa poc també ens hi conectava era l'arquitecte Lluís Bonet, deixeble d'Antoni Gaudí, que el gener d'enguany va morir a la frontera del cent anys.

La figura de Frederic Marés com a escultor (que sembla que hagi d'ésser la

faceta de la seva complexa personalitat que em caldria glosar) es fa per a mi difícil de comentar primer per la rellevant presència de vostès que el varen tractar i tenen de la seva obra un gran coneixement. Però també, se'm fa costós per l'embolcall de classicisme i fins i tot d'academicisme que trobem a la seva escultura.

Crec però, que hom ha de buscar en el fons de la seva producció l'esperit que, més o menys amagat, pot connectar amb el nostre temps. No pot ser que un home tan lúcid com fou en Frederic Marés no estigués atent, encara que no compartís totalment, al clima intel·lectual de la seva època. Em permetran aquí una petita frivolidat: encara que naixés a l'Empordà, cosa que succeí l'any 1893 a Portbou, no tingué mai cap vel·leitat surrealista.

El tractadista d'art, l'excel·lentíssim acadèmic Francesc Fontbona, en un article aparegut a la «Revista de Calalunya» amb motiu del traspàs d'en Marés deia:

Era un home intemporal que, per una jugada que el destí reserva a molt pocs, va ser contemporani de diverses generacions. En totes aquestes va tenir un paper personal però solitari, no tan sols actiu, sinó sempre preponderant i va sobreviure sense nafres a tota mena de circumstàncies històriques, enmig de les quals va saber sempre navegar amb decisió i profit. I més endavant hi trobem també una frase definitiva: Va ser una barreja ben insòlita de pragmàtic i somiador.

El nostre escultor va recórrer amb la seva llarga i fructífera existència pràcticament tot el segle. Pensem que aquest període es distingeix per ésser un moment de la història on hi ha hagut uns avenços tecnològics que superen la suma de tots els apareguts anteriorment; en que neix un nou art: el cinema que tant ha influït en nosaltres; en que les arts tradicionals experimenten i canvien sense parar; en que infinitat d'estils i tendències passen acceleradament solapant-se les unes amb les altres; en que l'abstracció ha trasbalsat la visió de les arts plàstiques i en que dos grans cataclismes i d'altres de menors, però no menys cruentos, han canviat el paisatge polític del món.

Es fa doncs sovint difícil veure a Frederic Marés com un exemple representatiu del que creiem que ha d'ésser l'art: un testimoni de la seva contemporaneïtat.

Crec que la seva obra escultòrica es podria comparar a la dels neoclàssics Antonio Canova, Louis David o del nostre Damià Campeny per exemple, on en el fons de la seva fredor hi batega el romanticisme que, com un Guadiana, passa soterrat però hi és present, donat que la nostàlgia que sentien per l'antiguitat grega i romana té unes característiques semblants a la que sentien els romàntics ortodoxes per l'època medieval.

Així doncs en l'obra de Marés, no podia ésser d'altra manera, també hi està present, encara que ocult, l'esperit del segle XX.

El que se'ns acut primer és que en Marés és un representant de l'estil que a casa nostra va acabar amb el Modernisme: el Noucentisme. En Noucentisme de Marés, sobre tot quan no s'hi nota el post-romanticisme o l'eclecticisme historicista que molt sovint hi aflora, es fa en certes obres molt evident, com en la figura femenina del monument a Francesc Soler i Rovirosa que recorda, menys tosca però més academitzant, certes escultures d'Arístides Maillol.

Pot semblar significativa de la seva addició al Noucentisme l'amistat que tenia amb Eugeni d'Ors. N'és una prova la gran complaença que d'Ors va demos-

trar quan, en el 1945, un grup d'amics li oferí l'Àngel Custodi realitzat per Marés i que era pel filòsof el símbol de la super consciència de l'Home i de l'esperit metafísic de l'art i del pensament, encara que llavors el Noucentisme estava ja lluny. Havien passat 25 anys de la defenestració i del posterior exili intel·lectual del filòsof i a més, havia passat la guerra civil i d'Ors estava al costat dels vencedors. Per això, en aquesta simbòlica figura angèlica no s'hi veu cap record de La Ben Plantada i té més aviat un caràcter sec i dur, que està d'acord amb l'estil de les obres que l'escultor feia en aquella època i de les quals en farà referència seguidament

L'amistat dels dos homes era però un fet i sembla que Eugeni d'Ors va suggerir, o si més no va recolzar, Marés en la creació de l'extraordinari museu d'escultura medieval i renaixentista que porta el seu nom.

El Noucentisme no deixa de ser en el fons una versió casolana, light, de l'Art Déco. Aquest estil que hem convingut en anomenar de la manera com popularment es coneixia l'Exposició d'Arts Decoratives de París de l'any 1925 és, de fet, amb infinitat de matisos i variants, l'estil més representatiu del nostre segle, sobre tot de la seva primera meitat.

L'Art Déco va de l'esvàstica nazi al gratacels Chrisler, de l'EUR romà a Coco Chanel, del Charleston a les «Maderas de Oriente», de Tamara de Lempicka a Joséphine Baker, del novelista Scott Fitzgerald als escultors Pau Gargallo, Antoine Bourdelle, Carl Milles o Arno Breker i apareix discretament en alguns dels nostres artistes com Josep Granyer, Vicente Navarro, Fidel Aguilar i, fins i tot, molt lleument, en Jaume Otero, l'Enric Monjo i l'Esteve Monegal.

També trobem, sobre tot en l'obra d'en Frederic Marés realitzada després de la guerra civil, les formes típiques de l'Art Déco en el monument a Joan Güell i Ferrer, en els relleus de les entitats bancàries del Passeig de Gràcia o en l'important fris de la façana d'un banc de Madrid, al carrer d'Alcalá, davant d'una casa on el nostre escultor s'hi trobava molt a gust: «La Real Academia de Bellas Artes de San Fernando» de la qual n'era acadèmic de número des de l'any 1965.

Aquestes obres tenen un caràcter molt germanitzant i de vegades, paradoxalment, semblen aquelles exaltacions demagògiques al món laboral a les quals ens tenia acostumats tant l'art nazi com el marxista i poden servir, com a exemple subliminal, de l'adaptació de la seva obra al ritme dels canvis polítics que va conèixer el llarg de la seva dilatada vida.

L'hàbil adaptació als diferents règims queda patent, d'una manera ben palesa, en l'escultura del monument que es troba a la cruïlla Diagonal-Passeig de Gràcia i que canvià la seva dedicació (com aquelles estàtues egípcies que canviaven de nom segons el faraó regnant) passant de ser el monument al republicà Pi i Margall al de la victòria dels nacionals. El bronze de Marés al peu de l'obelisc i que va ser l'obra que va quedar finalista en el concurs per al Monument a Pi i Margall representant la República, ha sigut durant quaranta anys, degudament vestida, el símbol de la victòria franquista i és avui potser un monument a la Monarquia, ja que a la cruïlla se li ha donat el nom de Plaça del rei Joan Carles I. És difícil trobar en la història de l'art una obra de simbologia tan versàtil.

Frederic Marés es va especialitzar en l'estatuària oficial, va destacar com a

col·leccionista, erudit, creador de museus, restaurador de monuments, vetllador del patrimoni artístic, bibliòfil, pedagog i escriptor.

Va ser amb dinamisme i efectivitat vint-i-sis anys president de la nostra casa: la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi de la qual n'era numerari des de l'any 1954, deixant en tots nosaltres un record imborrable.

Frederic Marés va trobar la manera de portar a terme d'una manera rellevant totes les ocupacions abans al·ludides. Cada una d'elles mereixeria un estudi acurat, però jo no en sóc capaç i per altra banda el temps del que disposem avui tampoc ens ho permet. No obstant voldria dir alguna cosa sobre la seva labor com a escriptor per a deixar constància de l'impacte que em produí el seu llibre de memòries que porta per títol *El mundo fascinante del coleccionismo y de las antigüedades*, sobre tot en llegir els emocionants capítols on ens parla de la destrucció els primers dies de la guerra civil d'obres d'art, d'objectes valuosos i de l'incendi de les esglésies de Sant Pau del Camp, Santa Anna, Betlem, Nostra Senyora del Pi o la de Santa Maria del Mar.

En aquestes pàgines testimonials d'aquells dolorosos dies, Marés ens transmet el sufriment que patiren els homes sensibles com Jeroni Martorell, Josep Guardiol, Agustí Duran i Sanpere, Serra Graupera i d'altres, com ell mateix, impotents davant de les intencionades destruccions. També acusa als qui, tenint poder, varen fer ben poc, per covardia o desídia, per evitar aquelles barbaritats. Per altra banda cal destacar la coratjosa intervenció de Marés per tal d'aturar la destrossa de la biblioteca i del museu del Seminari Conciliar de Barcelona.

Per acabar permetin-me que faci servir les paraules amb les quals Francesc Fontbona finalitza el seu memorable article de la «Revista de Catalunya» ja esmentat. Ell diu: *La llarga vida de Frederic Marès va ser molt plena d'activitats i la va aprofitar a fons gairebé fins al final. Per això Marès no és un home d'una època, sinó de moltes. Vuit decennis de la vida catalana del segle XX han conegut intensament la seva presència i la seva participació. Qui faci en el futur la història freda, documental de la vida artística catalana del segle, se sorprendrà de trobar molt sovint, en relació amb les empreses més destacades la intervenció de Frederic Marès, escultor destacat i personatge irrepètible.*

J. M. SUBIRACHS